

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ระบบการศึกษาของไทยในอดีตโบราณ เป็นการให้ความรู้แก่กลุ่มเป้าหมายเฉพาะ ที่มีวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งไม่มีกรอบรูปแบบที่เป็นระบบทางการศึกษาอย่างแท้จริง พัฒนาการของระบบการศึกษาของไทยเริ่มที่จะเป็นรูปร่างอย่างเห็นได้ชัดในสมัยกรุงศรีอยุธยา โดยมีชนนารีที่เข้ามาเผยแพร่ศาสนาคริสต์ หลังจากนั้นมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบอย่างต่อเนื่อง จนมีการปฏิรูปการศึกษาที่เป็นการศึกษาอย่างมีระบบที่ชัดเจน (Formal Education) ในสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) และมีพัฒนาการจัดระบบการศึกษา มาจนเป็นระบบการศึกษาในปัจจุบัน ซึ่งก่อนที่จะมีการปฏิรูปการศึกษาโรงเรียนระดับชั้นต้นหรือระดับประถมศึกษา มีการจัดระบบการสอนโดยมิชชันนารีมาก่อน และสามารถกล่าวได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของแนวความคิดในการวางระบบการศึกษาแบบใหม่ที่เป็นรากฐานมาถึงปัจจุบัน แม้จะมีการวางบัญญัติของระบบการศึกษาไทยโดยทางราชการแล้วก็ตาม การจัดการศึกษาของศาสนจักรโดยมิชชันนารีก็มีการพัฒนารูปแบบอยู่อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ แต่ยังคงรูปแบบของแนวความคิดทางด้านการจัดการศึกษาที่สืบทอดมาจากอดีตเช่นกัน อย่างไรก็ตามการจัดการศึกษาโดยมิชชันนารีเริ่มต้นในอดีตที่ผ่านมา เทียบเคียงได้กับการศึกษาในระดับประถมศึกษา เมื่อเป็นเช่นนี้ วิวัฒนาการของการจัดการศึกษาโดยมิชชันนารีจึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะในสมัยรัตนโกสินทร์ตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จนถึงสมัยรัชกาลปัจจุบัน เป็นช่วงเวลาที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากมาย และอยู่ในช่วงการเปลี่ยนแปลงโฉมหน้าใหม่ทางการจัดการระบบการศึกษาของไทย มาจนปัจจุบัน ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาถึงความเป็นมาของระบบการศึกษาในระดับประถมศึกษาของมิชชันนารีในนิกายโรมันคาทอลิก เพื่อให้ทราบและเข้าใจถึงลำดับความเป็นมา การพัฒนาที่เกิดขึ้นในระบบการจัดการศึกษาดังกล่าว รวมทั้งองค์ประกอบอื่น ๆ อีกด้วย

ความมุ่งหมายของการวิจัย

เพื่อการศึกษาวิวัฒนาการของการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาโดยมิชชันนารี
นิกายโรมันคาทอลิกในประเทศไทย ในด้านต่าง ๆ

วิธีการดำเนินการวิจัย

เป็นการวิจัยตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูล
จากการศึกษาเอกสารข้อมูลต่าง ๆ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และสัมภาษณ์บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับ
สังฆมณฑลและสถาบันการศึกษาคาทอลิก ซึ่งการรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการศึกษาและการ
สัมภาษณ์มาวิเคราะห์เปรียบเทียบเพื่อประมวลหาแนวคิด และพัฒนาการของการจัดการศึกษา
ตลอดจนเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบตาราง แผนภูมิ ภาพประกอบและคำบรรยาย

ผลที่ได้จากการวิจัย

วิวัฒนาการของการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาโดยมิชชันนารี นิกายโรมัน
คาทอลิกในประเทศไทย สามารถลำดับความเป็นมาได้เป็น 3 ยุค ของการจัดการศึกษา ดังนี้
คือ

ยุคที่ 1 ยุคแพร่ธรรม ซึ่งเริ่มต้นจากสมัยที่มิชชันนารีเข้ามาสู่ประเทศไทยในรัชสมัย
สมเด็จพระนารายณ์มหาราช ต่อเนื่องมาจนกรุงธนบุรี และกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ในรัชสมัย
พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 4) ระหว่าง พ.ศ. 2054 - พ.ศ. 2411

ยุคที่ 2 ระบบโรงเรียน ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
(รัชกาลที่ 5) จนถึงรัชสมัยรัชกาลปัจจุบัน ในช่วงก่อนการสังคายนาวาติกัน ครั้งที่ 2
ระหว่าง พ.ศ. 2411 - พ.ศ. 2508

ยุคที่ 3 ยุคปัจจุบัน รัชสมัยรัชกาลปัจจุบัน ตั้งแต่หลังการสังคายนาวาติกัน ครั้งที่ 2
จนถึงปัจจุบัน ระหว่าง พ.ศ. 2508 - ปัจจุบัน

ซึ่งในแต่ละยุคสมัย มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของการจัดการศึกษาอย่างมากมาย
อีกทั้งมีเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ อันได้แก่ การสงคราม การเมือง เป็นต้น มากระทำต่อ
สังคมจึงมีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแนวคิดและปรากฏการณ์อย่างมากมาย เพื่อตอบรับต่อ

เหตุการณ์นั้น ๆ เมื่อเป็นเช่นนี้ โรงเรียนคริสตังจึงมีการปรับรูปแบบการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับปรากฏการณ์ในแต่ละยุคสมัย แต่ยังคงยึดมั่นในจิตตารมณ์ของคริสตศาสนา อันได้แก่ การจัดการศึกษาเพื่อคนด้อยโอกาสและสังคม การใช้สถานศึกษาเป็นสถานเผยแพร่ธรรมของชนทุกชั้น จริยธรรมและคุณธรรมนำความรู้ เป็นต้น อันเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของโรงเรียนคริสตังมาจนปัจจุบัน

การวิจัยนี้จึงมีการจัดแบ่งรูปแบบการวิจัยไว้อย่างชัดเจนในแต่ละประเด็น ซึ่งเป็นประเด็นหลักของการจัดการศึกษา โดยแบ่งแยกไว้ 14 ประเด็น ดังต่อไปนี้

1. องค์การการศึกษา
2. ปรัชญา แนวคิด และหลักการ
3. วัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษา
4. นโยบายและการจัดการ
5. กลุ่มเป้าหมาย
6. บุคลากร
7. ที่ตั้ง อาคาร สถานที่
8. โครงสร้าง เนื้อหาวิชาและกลุ่มประสบการณ์
9. แบบเรียนและสื่อ
10. วิธีสอน กิจกรรมการเรียนการสอน รวมทั้งภาษาที่ใช้สอน
11. การประเมินผลการเรียนรู้
12. การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร
13. การปกครองนักเรียน กฎระเบียบ
14. การประสานงานและความร่วมมือระหว่างโรงเรียน วัด บ้าน และชุมชน

โดยเฉพาะในแต่ละประเด็นข้างต้น มีการเปลี่ยนแปลงไปในแต่ละยุคสมัยต่างกันออกไป โดยกล่าวได้ว่ายุคแรก เป็นยุคที่การศึกษามีขึ้นเพื่อตอบสนองต่อระบบของศาสนาโดยตรง การดำเนินการต่าง ๆ จึงเริ่มต้นมาจากแนวคิดทางศาสนาแทบทั้งสิ้น ยุคต่อมาเป็นยุคที่จัดไว้ว่าเป็นยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงของระบบการศึกษาอย่างแท้จริง มีเหตุการณ์และกระบวนการต่าง ๆ เข้ากระทบต่อระบบการศึกษาของโรงเรียนคริสตังเป็นอันมาก ศาสนาเป็นเพียง

ส่วนประกอบของคริสตชนวิทยา และยุคปัจจุบันคืออยู่ที่การศึกษาพัฒนา เป็นรูปแบบที่สอดคล้อง ครอบคลุม ประสิทธิภาพของโลก การดำเนินการ การจัดการของระบบการศึกษาในโรงเรียน คริสตัง ต้องประสบกับองค์กรที่มีบทบาทต่อการวางแผนการจัดการศึกษาอย่างยิ่ง คือ รัฐ และ องค์กรทางศาสนาที่เป็นผู้กำหนดบทบาทและนโยบายในการจัดการทั้งหมด แต่อย่างไรก็ตาม แนวความคิดทางศาสนายังคงเป็นเสมือนธรรมเนียมในการดำเนินชีวิตของ โรงเรียนคริสตัง มาจนปัจจุบัน และอาจส่งผลถึงอนาคตต่อไป

แต่อย่างไรก็ตาม การที่โรงเรียนคริสตังมีขึ้นมาในประเทศ มีการดำเนินการสอน แม้ว่าจะเป็นการเน้นให้มีการเข้ารับถือศาสนาคริสต์ในยุคต้นก็ตาม รัฐในยุคนั้นก็ต้องการ จับตามองการดำเนินการอยู่เช่นกัน ดังจะเห็นได้ว่าการที่มีการจัดทำหนังสือจินตตามณี ในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เพื่อเป็นแบบเรียนให้ชาวไทยได้ศึกษา เพื่อป้องกันไม่ ให้เกิดการกลืนภาษาไทยโดยมิชชันนารี และในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 4) พระองค์ทรงมีส่วนร่วม ในการชำระและจัดทำพจนานุกรมไทย-ละติน-อังกฤษ และฝรั่งเศส เพื่อให้ประกอบการศึกษาตำราจากต่างประเทศ นอกจากนี้ในรัชสมัยพระบาท สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) เป็นยุคที่โรงเรียนคริสตังเข้าสู่ยุคที่ เรียก ได้ว่ารุ่งเรืองมากทั้งการเรียนการสอน แบบเรียน ระเบียบวินัย และผลผลิตที่ออกมาสู่สังคม จนบดบังระบบการศึกษาของไทย จึงทรงมีพระราชดำริให้มีการปฏิรูปการศึกษาไทย โดยการ ตราพระราชบัญญัติประถมศึกษาแห่งชาติเพื่อบังคับใช้แก่ประชาชนชาวไทย ให้หันมาศึกษาหา ความรู้ และเพื่อให้มีสภาพบังคับต่อโรงเรียนคริสตัง ให้อยู่ในเอกภาพของระบบการศึกษาของ ประเทศ โดยมีการดึงความโดดเด่นของโรงเรียนคริสตัง มาใช้ให้เกิดประโยชน์ในเรื่อง รูปแบบการจัดการเนื้อหาวิชา การจัดประเมินผลการเรียนรู้ และอื่น ๆ จนเป็นรากฐานแห่ง การจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษา และระดับต่าง ๆ ของไทยในสมัยต่อ ๆ มา จวบจน ปัจจุบันนี้ จึงกล่าวได้ว่าโรงเรียนคริสตังเป็นก้าวแรกของการผลิตโฉมหน้าของระบบการศึกษา ของไทย ในหนึ่งศตวรรษที่ผ่านมา และยังคงความเป็นรูปแบบเป็นโรงเรียนคริสตัง ในเรื่อง ของจริยธรรม และคุณธรรมทางศาสนา ตั้งแต่โบราณกาล จนถึงปัจจุบันนี้ แม้ว่าเวลาล่วงเลย มากกว่า 400 ปี แล้วก็ตาม

อภิปรายผล

1. องค์กรการศึกษา

จากการพัฒนาของโรงเรียนคริสตัง ตั้งแต่ยุคแพเรธรัม ที่มีการจัดรูปแบบ จากค่ายที่มีการรวมกลุ่มของประชาชน ในพื้นที่ เป็นการชักชวนประชาชนให้เข้ารับนับถือศาสนา คริสต์ มีการสร้างโรงเรียนเพื่อสั่งสอนบุคลากรทางศาสนา และประชาชนให้เข้าใจในศาสนา และศาสตร์ต่าง ๆ ในยุคต่อมา มีการจัดตั้งโรงเรียนคริสตัง โดยขึ้นกับคณะนักบวช หรือคณะ บุคคลต่าง ๆ เพื่อเน้นการให้การศึกษาตามแนวทางของศาสนา และความต้องการของสังคม แต่ยุคปัจจุบันเป็นยุคที่มีสภาพบังคับ ของบทบัญญัติของกฎหมายตามนโยบายของแผนการศึกษา แห่งชาติ และองค์กรทางศาสนา ดังนั้นโรงเรียนคริสตัง จึงต้องมีการปรับปรุงและพัฒนา โรงเรียนให้สามารถดำรงอยู่ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคม และความเป็นไปของ สังคมโลก

ซึ่งองค์กรที่สำคัญของศาสนาที่มีผลต่อการดำเนินการของโรงเรียนคริสตังที่แท้จริง คือการรวมตัวของบุคลากรทางศาสนา โดยารจัดตั้งเป็นสมาคมสภาการศึกษาคาทอลิก (ประเทศไทย) ที่ดูแลกำหนดนโยบายต่าง ๆ ที่มีผลต่อการดำเนินการทางการศึกษาโดยรวม การที่โรงเรียนคริสตังมีการตั้งขึ้นตามกลุ่มคณะนักบวชและบุคลากรทางศาสนา อันได้แก่ คณะนักบวชชาย-หญิง มิสซังหรือสังฆมณฑล และท้ายที่สุดคือกลุ่มฆราวาส ซึ่งแต่ละคณะก็คือ องค์กรหลักในการกำหนดนโยบายและแนวทางการดำเนินการ แม้ว่าอาจจะมีแนวนโยบาย หลากหลายไปในแต่ละคณะก็ตาม แต่เจตนารมณ์โดยรวมก็ต้องสอดคล้องกับนโยบาย และ จิตตารมณ์ทางศาสนา ตลอดจนแนวนโยบายทางการศึกษาของสมาคมสภาการศึกษาคาทอลิก (ประเทศไทย) ที่เป็นองค์กรหลักในการควบคุมดูแล แต่อย่างไรก็ตามการดำเนินการต่าง ๆ จะต้องสอดคล้องกับนโยบายการศึกษาแห่งชาติโดยรวม

องค์กรทางศาสนาและการศึกษาของคาทอลิก มีความเป็นเอกภาพในการดำเนินการ เป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากการกำหนดนโยบายทางการศึกษาให้สอดคล้องกับแนวทาง ของจริยธรรม หลักธรรมทางศาสนา ในยุคเริ่มแรกที่เข้ามาเผยแพร่ศาสนาจนปัจจุบันนี้ องค์กรแม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบมาเป็นระยะ ๆ ก็ตาม แต่ก็พัฒนาให้ดีขึ้น สอดคล้อง กับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนไปทางสังคม แต่ยังคงมุ่งมั่นในการพัฒนาคนให้เติบโตในด้านความรู้

เติบโตในด้านจริยธรรมคุณธรรม ที่จะเป็นบุคลากรที่ดีของสังคม แม้ว่าในอนาคต หากเกิดเหตุการณ์อื่น ๆ ที่เปลี่ยนแปลงไปก็ตาม トラบที่คริสตศาสนายังคงดำรงอยู่เป็นศาสนาที่มวลมนุษยชาติในโลกใบนี้ยังให้ความศรัทธา ในหลักธรรม トラบนั้น องค์การทางศาสนายังคงดำรงอยู่ องค์การทางการศึกษาก็คงดำรงความเป็นองค์การที่ดูแลนโยบายการศึกษาต่อไปให้สอดคล้องกับสภาพ และสถานการณ์ทางสังคมที่อาจเกิดขึ้นได้ในอนาคต ทั้งนี้เนื่องจากว่าศาสนาจะดำรงต่อไปได้ก็ต้องมีศาสนิก และหลักธรรมจะคงสืบทอดต่อไปได้ ต้องมีการเรียนรู้ศึกษาของศาสนิกเช่นกัน องค์การทางการศึกษาจะต้องควบคู่กับองค์การทางศาสนาสืบไป

2. ปรัชญา แนวคิด หลักการ

2.1 ปรัชญา

แม้ว่าระยะเวลาที่ผ่านมา ประมาณ 400 ปีเศษ ที่การศึกษาในโรงเรียนคริสตัง เริ่มต้นก่อตัวมาจนถึงขณะนี้ ปรัชญาทางการศึกษาก็ยังคงเกี่ยวข้องกับศาสนา มาโดยตลอด แม้ว่าจะมีการคำนึงถึงศาสนามากกว่าการศึกษา หรือการศึกษามากกว่าศาสนา ก็ตาม แม้กระทั่งจะต้องมีการจัดการศึกษาตามแนวทางของสังคมด้วย แต่ยังคงกล่าวต่อไปได้ว่าการจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษา โดยมีซันนารี นิกายโรมันคาทอลิก ที่ออกมาในรูปแบบโรงเรียนคริสตัง ก็ยังคงมีพื้นฐานมาจากคริสตศาสนาต่อไป ทั้งนี้ เพราะไม่สามารถที่จะแยกระบบการจัดการศึกษา แนวคริสตังจากคริสตศาสนาได้ แนวปรัชญาทางการศึกษายังคงเป็นไปตามจิตตารมณ์ของคริสตศาสนา ตลอดไป

2.2 แนวคิด

ในอดีตที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงแนวคิดมาโดยตลอด กล่าวคือในยุคเริ่มแรกเป็นการศึกษาเพื่อดึงหรือชักชวนเด็กไทยให้เข้ารับนับถือคริสตศาสนาแต่ต่อมา มีการต่อต้านทางศาสนาบ้าง แนวคิดทางการศึกษาจึงเปลี่ยนแปลงไปในการสร้างภาพลักษณ์ของโรงเรียนคริสตังที่เน้นผลิตบุคลากรคุณภาพออกมารับใช้สังคมเพื่อเชิดชูคุณธรรมทางศาสนา อันเป็นการโน้มน้าวคนเข้ารับให้มากขึ้นโดยการสร้างศรัทธา แต่เมื่อสภาพสังคมแปรเปลี่ยนไปเป็นยุคการศึกษาตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย แนวคิดในการสร้างบุคลากรที่มีความรู้ มีจริยธรรมคุณธรรมมารับใช้สังคมก็ยังคงมีอยู่และส่งผลถึงภาพพจน์ที่ดีของโรงเรียนคริสตัง

มาจนทุกวันนี้ จนกล่าวได้ว่า โรงเรียนคริสตังยังคงความเป็นเอกลักษณ์ ในด้านการผลิตบุคลากรอยู่ต่อมาจนปัจจุบัน และอนาคต

2.3 หลักการ

การจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาโดยมิชชันนารีในกายโรมันคาทอลิก มีหลักการจัดการศึกษาที่เน้นการสร้างบุคลากรทางศาสนา และเปลี่ยนแปลงในการสร้างบุคลากรสู่สังคม ในรูปของโรงเรียนคริสตัง แม้กระทั่งปัจจุบัน ก็ยังคงเน้นการผลิตบุคลากรที่มีประโยชน์ แก่สังคมเช่นกัน การพัฒนาบุคลากรนี้ ก็เป็นแนวทางที่สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ และรวมถึงการสอดคล้องกับนโยบายของชาติเป็นส่วนรวมอีกด้วย การสอนการศึกษาในหลักสูตรตามบทบัญญัติของกฎหมาย การสอนจริยธรรม คุณธรรมตามแนวทางศาสนา การจัดกิจกรรมเพื่อสอนแนวคิดคุณธรรมตามแนวทางของคณะนักบวช ผู้ก่อตั้งโรงเรียนคริสตัง ล้วนส่งผลต่อการสร้างความคิด ผลิตกำลังของชาติตั้งแต่วัยเยาว์ ให้เปี่ยมล้นไปด้วยความรู้ทางศาสนาต่าง ๆ และคุณธรรมที่ดีที่ติดตัว ไปของศิษย์ที่สำเร็จการศึกษา อันจะนำไปสู่การพัฒนาคณะ การพัฒนาสังคม การพัฒนาประเทศให้ก้าวไปด้วยความถูกต้องมั่นคงทางหลักการ วิชาการ รวมถึงความสวยงามของจิตใจของผู้คนที่ได้รับการผลิตจากโรงเรียนคริสตัง ในเวลาที่ผ่านมา

3. วัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษา

ที่ผ่านมาทุกยุคทุกสมัย ตั้งแต่เริ่มมีโรงเรียนคริสตัง ไม่ว่าจะตั้งแต่ยุคกรุงศรีอยุธยา มาจนปัจจุบันนี้ การศึกษามุ่งเน้นในการสร้างคนและชักชวนประชาชนเพื่อเข้ารับเป็นคริสตศาสนิกชน แม้ว่ายุคสมัยเปลี่ยนแปลงไป มีเหตุการณ์ต่าง ๆ เกิดขึ้น การจัดการศึกษาจึงเปลี่ยนแปลงไปด้วยวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษา ก็ยังคงเดิมคือ การสร้างบุคลากรออกสู่สังคม จนกระทั่งทำให้รัฐต้องพิจารณาจัดวางระบบการศึกษาอย่างเป็นทางการในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) รวมถึงการพัฒนารูปแบบการศึกษาให้เปลี่ยนแปลงมาจนเป็นแผนการศึกษาแห่งชาติในยุคปัจจุบัน

แต่อย่างไรก็ตามวัตถุประสงค์ในการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ มีคุณธรรม ออกสู่สังคมยังคงมีอยู่ต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง ยังคงต่อเนื่องมาและส่งผลต่ออนาคต ซึ่งหากพิจารณาต่อไปจะพบว่า การจัดการศึกษาโดยโรงเรียนคริสตังนี้ เป็นการพัฒนาคน อันสอดคล้องกับนโยบายแห่งชาติในเรื่องของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ซึ่งเน้นในการพัฒนาคนและให้คนเป็นศูนย์กลางแห่งการพัฒนาประเทศ อันเป็นนโยบายที่สอดคล้องกันอย่างกลมกลืน และมีทิศทางไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 นี้ ได้กำหนดให้สังคมในทุกกลุ่มมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม ดังนั้น โรงเรียนคริสตัง จึงมีส่วนเริ่มในการพัฒนาคน โดยเริ่มต้นอีกองคาพยพหนึ่ง และการดำเนินการก็ยังคงต้องอยู่ในกรอบเดียวกันของระบบการศึกษาของชาติโดยรวมต่อไป

4. นโยบายและการจัดการ

การจัดการศึกษา ในยุคที่ผ่านมา มีการจัดการศึกษาโดยการใช้แนวนโยบายของศาสนาเป็นแกนนำในการจัดการ ซึ่งบุคลากรในการจัดการก็คือบุคลากรทางศาสนา แม้ว่ายุคต่อมาจะจัดการในระบบโรงเรียนมากขึ้นก็ตาม การจัดการยังคงเป็นไปแนวนโยบายเดิม คือใช้แนวทางของศาสนาเป็นหลักในการจัดการ จวบจนสมัยที่มีการประกาศพระราชบัญญัติประถมศึกษาแห่งชาติ ในรัชสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นต้นมา การจัดการและนโยบายก็ถูกรัฐครอบงำให้มากขึ้น จนมีการปรับปรุงนโยบายในปัจจุบัน ที่ต้องใช้นโยบายการจัดการโดยกำหนดที่ส่วนกลางหรือรัฐ

หากได้มีการพิจารณาให้ถ่องแท้จะเห็นได้ว่าการวางนโยบายของการจัดการศึกษาโดยโรงเรียนคริสตัง ในอดีตที่ผ่านมา ทำให้เด็กซึ่งเป็นบุตรหลานข้าราชการระดับสูง หันเข้าไปให้ความสนใจศึกษาในโรงเรียนคริสตังมากยิ่งขึ้น หากปล่อยให้เป็นอย่างนั้นต่อไป ย่อมมีผลต่อการปกครองและแนวการศึกษาของประเทศไทย จึงต้องมีการกำหนดกรอบแนวทางให้ครอบคลุมถึงระบบการจัดการศึกษาทั้งประเทศ รวมถึงครอบคลุมโรงเรียนคริสตัง อีกด้วย จะเห็นได้ว่า โรงเรียนคริสตังเป็นผู้จุดประกายการปฏิรูปการศึกษาของประเทศไทย รวมถึงการกำหนดนโยบายการศึกษาในยุคต่อ ๆ มาอีกด้วย

ด้วยความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของโรงเรียนคริสตังจึงทำให้นโยบายการศึกษา และการจัดการศึกษาในยุคต่อ ๆ มาเป็นที่ยอมรับของสังคม ถึงความถูกต้อง มั่นคงของระบบ การให้การศึกษา ความเป็นคนโดยสมบูรณ์ตามแนวคิดของศาสนา ซึ่งเป็นนโยบายหลักของ โรงเรียนคริสตังที่วางรากฐานทางแนวนโยบายตั้งแต่ยุคเริ่มแรกมาจนทุกวันนี้ประมาณ 400 ปีเศษ และคาดว่าจะมีขึ้นคงอยู่ต่อไป

5. กลุ่มเป้าหมาย

แต่เดิมกลุ่มเป้าหมายของโรงเรียนคริสตัง ในยุคเริ่มแรก คือบุคลากรทาง ศาสนาและบุคคลในสังคม เพื่อตั้งหรือชักชวนประชาชนมาเข้ารับนับถือคริสต์ศาสนา รวมถึง คนยากจนอนาถา และบุคคลทั่วไปด้วย แต่ในยุคต่อมา โรงเรียนคริสตังเริ่มได้รับการยอมรับ จากสังคมในเรื่องการเรียนการสอน และผลิตลูกศิษย์เข้ารับใช้สังคมมากขึ้น บุตรหลานของ ชาวต่างชาติที่เข้ามาอยู่ในประเทศไทย บุตรหลานพ่อค้าวานิชในไทย บุตรหลานข้าราชการ และเชื้อพระวงศ์ระดับสูงและบุตรหลานคนต่างศาสนา ก็หันมาศึกษาในโรงเรียนคริสตังมากขึ้น กลุ่มเป้าหมายจึงเปลี่ยนไป จนถึงประชาชนทั่วไปอีกด้วย ซึ่งเมื่อมีความต้องการมาก แต่ติดที่ ความสามารถในการรับเพื่อให้การสอนมีน้อย จึงเกิดความขาดแคลน ดังนั้น จึงเกิดการ คัดเลือก ประชาชนทั่วไปก็มีความสามารถในการหาเงินน้อยกว่าพ่อค้าวานิช หรือเชื้อพระวงศ์ ดังนั้น จึงเกิดการให้ราคาหรือค่าบำรุงสถานศึกษามากขึ้น ต่อมาจึงกลายมาเป็นธรรมเนียม (Tradition) ไปในที่สุด ความเข้าใจของคนทั่วไปจึงเห็นว่า ผู้มีโอกาสดศึกษาในโรงเรียน คริสตัง จึงต้องมีฐานะ และจึงเป็นความต้องการส่งบุตรหลานเข้าศึกษามาจนถึงบัดนี้

โดยเนื้อแท้ของโรงเรียนคริสตังแล้ว กลุ่มเป้าหมายคือเด็กทั่ว ๆ ไป ไม่จำกัดว่าต้องเป็นบุตรหลานของใคร และยังเน้นในการเผยแพร่ศาสนามากกว่ามุ่งหวังกำไร การให้การศึกษาจึงมุ่งกลุ่มเป้าหมาย แรกคือบุตรหลานชาวคริสตัง บุตรหลานชาวต่างชาติ ที่นับถือคริสตังและบุคคลทั่วไป แต่ที่กล่าวแล้ว การตอบสนองไปสอดคล้องเพียงพอกับความ ต้องการ จึงทำให้เกิดเหตุการณ์ในปัจจุบัน และอาจส่งผลถึงอนาคตด้วย เพราะทุก ๆ คน ต้องการให้บุตรหลานได้ร่ำเรียนในสถานศึกษาที่เป็นมาตรฐาน คบค้ากับบุตรหลานพ่อค้าวานิช ผู้ดีมีสกุล มากกว่าให้เล่าเรียนในสภาพอนาถา หรือต่ำกว่ามาตรฐาน จึงเป็นมูลเหตุให้

แนวคิดของกลุ่มเป้าหมาย ถูกมองไปในทางลบ คือต้องเสียเงินมากจึงจะเรียนได้ จึงเป็นความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริง จึงต้องขึ้นอยู่กับโรงเรียนคริสตังเองที่จะวางมาตรการและนโยบายในการคัดเลือกกลุ่มเป้าหมาย ต่อไป

6. บุคลากร

ในยุคแรกบุคลากรทางการศึกษาคือนักบวช เพื่อเน้นในการให้ความรู้และแพร่ธรรมไปพร้อมกัน ซึ่งนักบวชส่วนมากคือชาวต่างชาติเข้ามาแพร่ธรรมในไทย ยุคต่อมาเป็นยุคโรงเรียน บุคลากรเริ่มเปลี่ยนแปลงจากนักบวช เริ่มมีศิษย์เก่าที่เป็นฆราวาส เป็นบุคลากรที่ช่วยสอนหนังสือ และเมื่อมีความจำเป็นต้องสอนภาษาไทยมากขึ้น จึงมีการรับครูชาวไทยมากขึ้น และเมื่อมีการประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ ในยุคหลัง มีการกำหนดมาตรฐานบุคลากรทางการศึกษามากขึ้น ดังนั้น นักบวชจึงแปลงสถานะจากครูเป็นผู้บริหาร และมีบุคลากรชาวไทยทั้งเป็นศิษย์เก่าหรือบุคคลภายนอกมากขึ้น เพราะมีมหาวิทยาลัยหลายแห่งช่วยผลิตบุคลากรทางการศึกษาที่มีมาตรฐาน อีกทั้งโรงเรียนคริสตังไม่สามารถผลิตบุคลากรขึ้นเองได้อีกด้วย เมื่อเป็นเช่นนี้ บุคลากรของโรงเรียนคริสตังในส่วนผู้ดำเนินการสอนจึงเป็นบุคคลภายนอกชาวไทย และอื่น ๆ ที่อาจจะไม่ใช่ชาวคริสตังเอง แต่บุคลากรเหล่านี้ก็คงสั่งสอนเด็กให้ได้ความรู้ ทักษะตามมาตรฐานของรัฐ แต่ก็ยังมีนักบวชและบุคลากรของศาสนา สั่งสอนจริยธรรม คุณธรรมทางศาสนาตามมาตรฐานของโรงเรียนคริสตังอีกด้วย ซึ่งในอนาคตหากไม่มีนโยบายภาครัฐหรือจากองค์กรของคาทอลิกมาเปลี่ยนแปลงระบบการจัดการศึกษาแล้ว การดำเนินการโดยบุคลากรดังกล่าวข้างต้นก็น่าจะดำเนินการต่อไป ซึ่งไม่ทำให้โรงเรียนคริสตัง เสียมาตรฐานของตนเองแต่อย่างไร แต่จะช่วยให้โรงเรียนคริสตังอยู่ในมาตรฐานของสถานศึกษาที่ภาครัฐให้การรับรองวิทยฐานะต่อไปในอนาคต

7. ที่ตั้ง อาคาร สถานที่

ในยุคแรกการจัดตั้งโรงเรียนจะใช้พื้นที่บริเวณค่ายคริสตัง โดยปรับปรุงภูมิประเทศและสถานที่ให้เหมาะสมกับการศึกษา แต่ต่อมาได้มีการสร้างโรงเรียนในบริเวณวัดต่าง ๆ ของคริสตศาสนา และมีการพัฒนารูปแบบมาจนเป็นโรงเรียนของคณะนักบวช โรงเรียนของลัทธิภุมพทหรือมิสซัง หรือโรงเรียนฆราวาสที่เป็นเอกเทศห่างออกจากวัด ซึ่งอาคารสถานที่จะตั้งอยู่ในจุดที่เป็นชุมชนต่าง ๆ อาจจะถูกอยู่ใกล้วัด หรือศาสนสถาน โดยเฉพาะจะต้องมีการสร้างสิ่งสาธารณูปโภคอันจำเป็นในแต่ละแห่งของโรงเรียนนั้น จวบจนปัจจุบันการตั้งโรงเรียนก็ยังคงเป็นลักษณะเดิม กล่าวคือตั้งอยู่บริเวณวัด หรือชุมชน โดยมีการวางรูปแบบตามแนวนโยบายของรัฐ ตามแนวนโยบายขององค์กรคาทอลิก ตามแนวนโยบายของคณะนักบวช สังฆมณฑล โดยเฉพาะการที่ศาสนามีการพัฒนาองค์กรมากขึ้น ทุนทรัพย์ในการดำเนินการจึงมีมากขึ้น ดังนั้น การจัดสร้างสาธารณูปโภค จึงมิได้พร้อมมูล เป็นมาตรฐานของสถานศึกษา ดังจะเห็นได้ว่าโรงเรียนคริสตังมีปัจจัยโครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure) ดีกว่าโรงเรียนเอกชนอื่น ๆ และอยู่ในบริเวณที่ตั้งชุมชนจึงทำให้ความเจริญของโรงเรียนคริสตังมีอยู่อย่างต่อเนื่อง เหมาะและเพียงพอต่อการผลิตบุคลากรออกสู่สังคมในที่สุด

8. โครงสร้าง เนื้อหาวิชา และกลุ่มประสบการณ์

ในยุคแรก การศึกษาเน้นในเรื่องของหลักธรรมทางศาสนา ศาสตร์ต่าง ๆ ปรัชญา เพื่อมุ่งเน้นในการแพร่ธรรมเป็นหลัก แต่ยุคต่อมาเน้นการสอนเพื่อให้ผู้ศึกษาได้เข้าใจในศาสตร์ต่าง ๆ ที่ใกล้ตัวมากขึ้น สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันมากขึ้น เนื้อหาและโครงสร้างวิชาจึงประกอบด้วย ภาษาไทย ภาษาต่างประเทศ โดยเฉพาะอังกฤษและฝรั่งเศส คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ทั้งนี้เพื่อใช้ในการประกอบกิจการ หรือทำงาน แต่เมื่อมีการประกาศนโยบายการศึกษาและมีการกำหนดแผนการศึกษาแห่งชาติแล้ว รัฐจึงเป็นผู้กำหนดโครงสร้างวิชา เนื้อหาวิชาและกลุ่มประสบการณ์ ให้โรงเรียนคริสตังดำเนินการสอนผู้ศึกษา แต่อย่างไรก็ตาม โรงเรียนคริสตังยังมีการสอนวิชาจริยธรรม คุณธรรมซึ่งแตกต่างจากโรงเรียนทั่วไป ซึ่งเป็นความโดดเด่น เป็นเอกลักษณ์ของโรงเรียนคริสตัง มาจนทุกวันนี้

ในอนาคต แม้ว่าโครงสร้างวิชาหรือเนื้อหาจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรก็ตาม โรงเรียนคริสต์ยังคงต้องปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐและองค์การคาทอลิกเช่นกัน แต่สิ่งที่คงจะเปลี่ยนไปไม่ได้คือการเน้นการสอนจริยธรรมให้แก่ผู้ศึกษาต่อไป ทั้งนี้เนื่องเพราะสิ่งนี้คือสิ่งที่จรรโลงให้โรงเรียนคริสต์ดำรงดำเนินมาได้จนปัจจุบัน

9. แบบเรียนและสื่อ

ในยุคแรก แบบเรียนที่ใช้ จะเป็นแบบเรียนจากต่างประเทศอันประกอบด้วย พระคัมภีร์ และหนังสือ ในเรื่องศาสตร์ต่าง ๆ แต่ในปลายยุคแรก ผู้ศึกษาประสบปัญหาอย่างมากในเรื่องการศึกษา แม้กระทั่งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 4) ยังทรงให้ความสนพระทัยที่จะศึกษาศาสตร์ต่าง ๆ แต่ประสบปัญหาในเรื่องภาษาที่ใช้ จึงทรงจัดให้มีการชำระภาษาที่ใช้ และผลิตตำราขึ้น ชื่อว่า สัพพะ วจะนะ พาสาไท (สัพพะวจนะ ภาษาไทย) อันเป็นพจนานุกรมไทย-ละติน-อังกฤษ-ฝรั่งเศส เพื่อใช้เป็นพจนานุกรมอ้างอิงการอ่านตำราจากต่างประเทศ ซึ่งจัดไว้ว่าเป็นพจนานุกรมเล่มแรกของไทย ที่ผลิตขึ้นเพื่อใช้ในการศึกษาดำรงต่างประเทศในศาสตร์ต่าง ๆ

ในยุคระบบโรงเรียน โรงเรียนคริสต์มีหนังสือเรียนที่เป็นเพชรน้ำเอกของวงการศึกษไทยอย่างยิ่ง หนังสือตรรกศึกษา ที่ประพันธ์โดยนักบวช ใช้นามย่อว่า ฟ.ฮีแลร์ ที่มีการสอนภาษาไทย ทั้งหลักภาษา เขียนบทเรียน หรือคัดลอกบทเรียนโบราณ ให้ผู้ศึกษาได้อ่านเสริมทักษะ พร้อมรูปภาพ แม้กระทั่งการนำเอา พุทธสุภาษิต ตาม เขียนอธิบายความ เช่น "วิสาสา ปรมา ญาติ หรือ ความคุ้นเคยเป็นญาติอันสนิท" อันเป็นตำราที่เปิดกว้างและเน้นการใช้ประโยชน์ในการเรียนรู้ภาษาไทยอย่างถ่องแท้ จนกระทรวงศึกษาธิการนำเนื้อหาบางเรื่องมาประกอบในหนังสือเรียนของประถมศึกษา อาทิ มะสะลุม นายขนมต้ม จึงนับได้ว่าเป็นความพยายามของบุคลากรของ โรงเรียน คริสต์ที่ต้องการสร้างคุณภาพให้เด็กไทยได้รับรู้ภาษาไทยอย่างแท้จริง

ในยุคปัจจุบัน การวางหลักสูตรแบบเรียน และสื่อเป็นเรื่องของรัฐ ดังนั้นโรงเรียนคริสต์จึงต้องยอมรับการนำเสนอของหนังสือเรียนของภาครัฐ ให้เป็นไปตามนโยบายการศึกษาแห่งชาติ และรักษามาตรฐานความเป็นเอกภาพของการศึกษาไทยมาจนทุกวันนี้

หากพิจารณาให้ถ่องแท้ การที่มีโรงเรียนคริสตัง เข้ามาทำการสอนในสมัยกรุงศรีอยุธยา ทำให้พระมหากษัตริย์ไทยคือ สมเด็จพระนารายณ์มหาราช ทรงพระราชดำริเห็นถึงความล้มเหลวของระบบศึกษาไทย จึงมีพระบรมราชโองการ โปรดเกล้าฯ ให้พระโหราธิบดี แต่งตำราเรียนของไทยขึ้นใช้เพื่อไม่ให้ถูกต่างชาติกลั่นความเป็นไทยไป หนังสือนั้นจึงเป็นหนังสือเรียนเล่มแรกของไทยคือ "หนังสือจินตามณี" ที่มีเนื้อหากล่าวถึงหลักภาษาไทยและการแต่งโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน เพื่อใช้ประโยชน์ในราชสำนักและทั่วไป

แต่ในปัจจุบันหนังสือเรียน ได้เปลี่ยนแปลงรูปแบบไปโดยนำรูปแบบจากตำราเรียน ต่างประเทศมาประยุกต์ใช้ในการจัดทำหนังสือเรียน โดยเน้นการศึกษาในแนวทางใหม่ หากได้มีการนำเนื้อหาที่มีประโยชน์จากบางตอนของหนังสือตรุดศึกษา ที่เคยนำมาบรรจุในแบบเรียนของกระทรวงศึกษาธิการในอดีตแล้ว ก็น่าจะช่วยให้ผู้ศึกษาได้รับความรู้ ทักษะในวิชาภาษาไทยมากขึ้น ซึ่ง โรงเรียนคริสตังเองก็ได้บรรจุเนื้อหาดังกล่าวของตรุดศึกษามาสอนเป็นหลักสูตรหนึ่ง ซึ่งคงความเป็นเอกลักษณ์มาจนปัจจุบันนี้

10. วิธีสอน กิจกรรมการเรียนการสอน รวมทั้งภาษาที่ใช้สอน

ในยุคก่อนทั้งยุคแพรวพราว และยุคระบบโรงเรียน การเรียนการสอนเน้นในการสอนโดยครูผู้สอน ที่บรรจุความรู้ในศาสตร์ต่าง ๆ ให้แก่ผู้ศึกษา ดังนั้นการเรียนการสอนในทั้ง 2 ยุค จึงเป็นการเรียนการสอนแบบโบราณ ที่ผู้ศึกษาเข้าไปนั่งฟังเพื่อรับรู้องค์ความรู้ ทักษะจากผู้สอน เมื่อเป็นเช่นนี้ผู้สอนจึงเป็นส่วนสำคัญในระบบการสอนเดิม

แต่ในยุคปัจจุบัน มาตรฐานการเรียนการสอนเปลี่ยนแปลงไป ผู้ศึกษามีส่วนที่จะหาความรู้ของตนเอง โดยมีครูเป็นผู้สอน ผู้แนะนำ ดังนั้นการเรียนการสอนยุคปัจจุบันจึงเรียกได้ว่าเป็นการศึกษาแผนใหม่ ให้ผู้ศึกษาเป็นหลักสำคัญในการเรียนการสอนและจะคงเป็นเช่นนี้ต่อไป ทรายที่สังคมการรับรู้ข่าวสารยังเป็นของผู้ศึกษาเอง

แต่อย่างไรก็ตาม การเรียนการสอนในยุคต่าง ๆ มีภาษาที่ใช้แตกต่างกัน กล่าวคือยุคแพร่ธรรม เป็นยุคเริ่มแรกจึงใช้ภาษาละติน เป็นสื่อกลางในการเรียนการสอน ต่อมายุคระบบโรงเรียน เริ่มใช้ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ฝรั่งเศส เป็นสื่อกลางในการเรียน ส่วนยุคปัจจุบันใช้ภาษาไทย เป็นแนวทางการเรียนการสอน ตามมาตรฐานของรัฐ และคงจะต้องใช้ต่อไป นอกจากนี้ยังมีภาษาอังกฤษ เป็นภาษาที่ 2 ในการรับรู้ข่าวสารในปัจจุบันอีกด้วย

11. การประเมินผลการเรียนรู้

ในยุคเริ่มแรก การศึกษาเน้นในการนำไปใช้ในการแพร่ธรรม ดังนั้น การประเมินผลยังไม่มีรูปแบบที่แน่นอน หวังเพียงให้ผู้ศึกษาได้รับรู้เข้าใจในศาสตร์และหลักธรรมในพระคัมภีร์ เพื่อแพร่ธรรมเท่านั้น แต่ยุคต่อมาเน้นการนำไปใช้โดยมีมาตรฐานของโรงเรียน คริสตังมากขึ้น จึงมีการแข่งขันกันสร้างคุณภาพผู้สำเร็จการศึกษา จึงมีการวัดประเมินผลโดยการสอบมากขึ้น เพื่อกำหนดมาตรฐานผู้สำเร็จการศึกษา จนเป็นที่ยอมรับของสังคม แต่ในยุคปัจจุบันเป็นยุคที่ต้องมีการประเมินผลตามมาตรฐานและนโยบายการศึกษาแห่งชาติ ทำให้มีการกำหนดรูปแบบการประเมินผลออกมามากมาย และใช้จนปัจจุบัน นอกจากนี้การศึกษาในระบบใหม่ต้องการหลักฐานการศึกษาเพื่อศึกษาต่อหรือทำงาน จึงมีการกำหนดกฎเกณฑ์การประเมินผล เพื่อบรรจุลงในหลักฐานการศึกษา ขึ้น ตามมาตรฐานของรัฐ และองค์การการศึกษาคาทอลิก และมีแนวโน้มที่จะต้องเป็นเช่นนี้สืบต่อไป ตราบเท่าที่นโยบายการศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปัจจุบันยังคงใช้บังคับอยู่ หรือไม่มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการประเมินผลเป็นแนวทางขึ้นไป

12. การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

กิจกรรมเสริมหลักสูตรของโรงเรียนคริสตัง ในยุคเริ่มแรกคงเป็นกิจกรรมทางศาสนา อันได้แก่การทำประโยชน์ การระลึกถึงวันทางศาสนา แนวคิดของนักบวชผู้นำแนวทางการของคณะนักบวชนั้น ซึ่งหลาย ๆ กิจกรรม ก็ได้มีการสืบทอดต่อมาในหลายสมัย จนถึงปัจจุบัน ในยุคต่อมาคือยุคระบบโรงเรียน กิจกรรมเสริมหลักสูตรมีการเปลี่ยนแปลงไป

เนื่องจากการรวมตัวของศิษย์เก่าที่ยึดตามแนวทางการเข้าสังคมของต่างชาติ กิจกรรมจึงออกมาในรูปแบบของกิจกรรมสังฆนาการ อันได้แก่ การเข้าสังคม การเรียนดนตรี เป็นต้น ซึ่งการจัดกิจกรรมในยุคนั้นเป็นที่ทำให้ผู้ศึกษาได้สามารถวางตัวในสังคมของบุคคลระดับสูงได้ อย่างไม่ลำบาก รวมถึงเพื่อยกระดับตนเองให้เข้าสู่ความศิวิไลซ์ของสังคมโลก อันมีผลต่อหน้าที่การงานธุรกิจและวัตถุประสงค์อื่น ๆ ในยุคปัจจุบัน นอกจากกิจกรรมจากทั้ง 2 ยุคที่ได้สืบทอดมาแล้ว โรงเรียนคริสตัง ต้องรับรูปแบบกิจกรรมเสริมหลักสูตรมาจากนโยบายการศึกษาของภาครัฐและนโยบายขององค์กรการศึกษาคาทอลิกเอง กิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ กิจกรรมการทัศนศึกษา การศึกษานอกสถานที่ ลูกเสือ เป็นต้น ดังนั้นกิจกรรมเสริมหลักสูตรของโรงเรียนคริสตังจนยุคปัจจุบันนี้จึงมีมากกว่า กิจกรรมเสริมหลักสูตรของสถานศึกษาอื่น กล่าวคือ มีกิจกรรมตามนโยบายของรัฐ กิจกรรมทางศาสนาที่สืบทอดมาจากอดีต กิจกรรมสังฆนาการที่ได้รับจากอดีต โดยสมาคมศิษย์เก่า ซึ่งกิจกรรมทั้งหมดนี้จะช่วยผลักดันให้ผู้ศึกษาเป็นผู้ใหญ่ที่มีโลกทัศน์กว้างมากขึ้น มีความผูกพันกันระหว่างนักเรียน อันส่งผลต่อความสัมพันธ์ในอนาคต รวมถึงได้รับคุณธรรมและจริยธรรมทางศาสนาติดตัวไปเป็นบุคลากรที่ดีของสังคม

13. การปกครองนักเรียน กฎระเบียบ

ในยุคแพร่ธรรม คณะนักบวชที่เข้ามาแพร่ธรรมได้เพียรพยายามสอนให้ผู้ศึกษาได้รับความรู้ในศาสตร์ต่าง ๆ แต่เนื่องจากประเทศไทยในยุคนั้นยังเป็นยุคที่ล้าหลัง อารยะประเทศมากมาย พฤติกรรมของเด็กที่เข้ามาศึกษาก็มาจากหลายแหล่ง ทั้งจากสังคมระดับสูงและจากสังคมอนาถา การปกครองจึงทำได้ยากมาก การจะหล่อหลอมความคิด พฤติกรรมให้เป็นแนวเดียวกัน จึงต้องมีบทลงโทษ เพื่อให้หยาบจำ และอยู่ในกฎระเบียบที่โรงเรียนกำหนดไว้ ในยุคนั้น จึงต้องมีการวางระเบียบมาก และบทลงโทษเช่นเดียวกับระบบลงโทษของไทย คือ เขียน ดี ในยุคระบบโรงเรียน โรงเรียนคริสตังมีการวางรากฐานการศึกษาไว้อย่างรัดกุม จึงได้มีการวางกฎระเบียบเพื่อให้ผู้ศึกษาปฏิบัติเป็นแนวทางเดียวกัน อาทิ การแต่งกาย กิจกรรมทางศาสนา ก่อนเข้าชั้นเรียน ก่อนการทานอาหาร ระเบียบปฏิบัติต่อครูอาจารย์ ซึ่งระเบียบหลายประการยังคงสืบทอดมาจนปัจจุบันนี้เช่นกัน ในยุคปัจจุบันการวางระเบียบการปกครองก็คงเป็นไปในลักษณะที่สืบทอดกันมา รวมถึงกฎระเบียบที่กำหนด

ขึ้นในแต่ละโรงเรียนคริสตังโดยเป็นไปตามนโยบายของทางการศึกษาแห่งชาติ และนโยบายขององค์การศึกษาคาทอลิก ทั้งนี้เพื่อให้สังคมของโรงเรียนคริสตังอยู่ได้และมีการปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งกฎระเบียบต่าง ๆ ก็ต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับยุคสมัย รวมถึงการปรับปรุงต่อไปในอนาคต แต่คงสืบทอดความเป็นโรงเรียนคริสตังต่อไปอีกด้วย

14. การประสานงานและความร่วมมือระหว่างโรงเรียน วัด บ้านและชุมชน

ในยุคแรกของการแพร่ธรรม การนำบุตรหลานประชาชนมาเข้ารีตและให้การศึกษา จะต้องได้รับความยินยอมและร่วมมือของชุมชน บ้าน และโรงเรียนที่อยู่ในวัดเอง ในยุคนั้นสังคมค่อนข้างจะจัดอย่างเรียบง่าย ไม่สลับซับซ้อน การประสานงานและให้ความร่วมมือจึงเป็นไปได้ง่าย ในยุคต่อมาคือยุคระบบโรงเรียน สังคมเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะที่สลับซับซ้อนมากขึ้น โรงเรียนที่อยู่ในความควบคุมของวัด จึงห่างจากบ้านมากขึ้นตามลำดับ แต่ยังคงต้องติดต่อกันในสังคมตลอดเวลา โดยความต้องการให้มีการประสานงานกัน และร่วมมือกันเรื่องต่าง ๆ ของโรงเรียน บ้านและชุมชน ศิษย์เก่า และผู้ปกครองจึง ได้มีการจัดตั้งสมาคมศิษย์เก่าเพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดี มีการจัดกิจกรรมมากขึ้น การประสานและร่วมมือกัน จึงมีมากขึ้น การปฏิสัมพันธ์จึงมีอย่างต่อเนื่อง และเกิดความรู้สึกที่ดี ต่อภาพพจน์ของโรงเรียนที่มีต่อบ้านและชุมชน ในยุคปัจจุบันสังคมมีความซับซ้อนอย่างมาก มีการจัดแบ่งลักษณะชุมชน และสภาพสังคมมากขึ้น โรงเรียนเองก็มีส่วนที่แยกออกจากวัด จะมีเพียงกิจกรรมทางศาสนาเท่านั้นที่จะทำให้ต้องมีความสัมพันธ์ต่อกัน ชุมชนและบ้านของผู้ศึกษาเริ่มแยกออกไป การศึกษาของผู้ศึกษาอาจจะอยู่ต่างชุมชนและการจัดรูปแบบของชุมชนก็เกิดความสับสน เกิดการกระจาย ความสัมพันธ์ของบ้าน กับชุมชนและโรงเรียน เริ่มห่างออกไปเมื่อเป็นเช่นนี้ ความสัมพันธ์ โดยการประสานงานให้ความร่วมมือจึงทำได้ยากมากขึ้น การปรับปรุงจึงกระทำโดยการจัดตั้งเป็นสมาคมครูผู้ปกครองของโรงเรียนคริสตัง ในแต่ละโรงเรียน เพื่อลดช่องว่างความห่างไกลของโรงเรียน บ้านและชุมชน รวมถึงวัดอีกด้วย ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกันในการประสานประโยชน์ของบ้านกับโรงเรียนโดยการสร้างกลุ่มชุมชนขึ้นมา แต่อย่างไรก็ตามทัศนคติของคนไทย ไม่สู้จะยอมรับในเรื่องของการเข้าสมาคมเท่าใดนัก คงจะมีเพียงชาวคริสตังที่ยังเกาะกลุ่มกันอย่างแน่นหนา ความแน่นแฟ้นของ

โรงเรียน วัด บ้าน และชุมชน เฉพาะของชาวคริสต์เองยังคงเหนียวแน่น แต่เด็กนอกศาสนาอาจยังมีความร่วมมือน้อยลงไป ซึ่งขึ้นอยู่กับสภาพเศรษฐกิจและสังคมของคนไทยในชุมชนเมืองที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

ข้อสังเกต

การวิเคราะห์ลักษณะสำคัญของการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาในโรงเรียนคริสต์ ในยุคระบบโรงเรียน

จากสภาพการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษา ดังที่ได้วิเคราะห์ในแต่ละประเด็นของการจัดการศึกษาของคณะนักบวชผู้ก่อตั้งแต่ละคณะในข้างต้นแล้วนั้น ผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์ และพบว่าโรงเรียนคริสต์ในยุคก่อตั้งมีลักษณะสำคัญหลายประการที่แตกต่างจากโรงเรียนทั่วไป จนทำให้เป็นที่สนใจและได้รับการยอมรับเป็นอย่างสูงในยุคต่อ ๆ มา และการที่โรงเรียนคริสต์ในยุคก่อตั้งมีลักษณะสำคัญหรือลักษณะพิเศษดังกล่าวนี้ ก็ด้วยอิทธิพลจากปัจจัยหลัก 2 ปัจจัย ได้แก่ 1) อิทธิพลของ "ศาสนา" คาทอลิก ซึ่งเข้ามาพร้อมกับตัวนักบวชชาวตะวันตกผู้เคร่งครัดในศาสนา และมักเป็นผู้มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด และมีนิสัยอดทน เข้มแข็ง และรับผิดชอบสูง เพราะเป็นคุณสมบัติที่สำคัญในการคัดเลือก นักบวชที่จะเดินทางไปแพร่ธรรมในประเทศอื่น ร่วมกับอิทธิพลของศาสนาที่ปรากฏอยู่ในรูปของบริบททางศาสนาทั้งในโรงเรียนและในชุมชนชาวคาทอลิกซึ่งโรงเรียนนั้นตั้งอยู่และ 2) อิทธิพลของ "ความเป็นตะวันตก" ที่มาพร้อมกับนักบวชชาวตะวันตก ซึ่งได้รับการอบรมสั่งสอนเติบโตมาในสังคมที่มีวิถีชีวิตแบบตะวันตก รวมทั้งได้เล่าเรียนในระบบโรงเรียนของตะวันตก ด้วยเหตุนี้ การวิเคราะห์ลักษณะสำคัญของการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาในโรงเรียนคริสต์ จึงนำเสนอโดยแบ่งหมวดหมู่ตามอิทธิพลสำคัญที่มีต่อลักษณะนั้น ๆ ดังนี้

1. ลักษณะสำคัญที่ได้รับอิทธิพลจาก "ศาสนา" มีทั้งลักษณะที่ได้รับอิทธิพลจากศาสนาโดยตรง และเป็นอิทธิพลทางสังคมจากศาสนา ดังนี้

1.1 ลักษณะสำคัญที่ได้รับอิทธิพลโดยตรงจากศาสนา

1) การมีวิถีชีวิตที่มีพิธีกรรมทางศาสนาคริสนิกายคาทอลิก สอดแทรกอยู่ในกิจวัตรประจำวัน เช่น การสวดตอนเช้า ก่อนอาหาร หลังอาหาร และตอนเช้านอนเล็ก

เรียน เป็นต้น

2) การมีพิธีกรรมทางศาสนา เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมเสริมหลักสูตร เช่น การฟังมิชชาทุกศุกร์ต้นเดือน การเป็นคณะนักขับ ขับร้องเพลงในพิธีมิชชา และการเป็นเด็กช่วยมิชชา เป็นต้น

3) การอยู่ในบริบททางศาสนา เช่น การมีรูปพระ ทั้งพระเยซูเจ้า แม่พระนักบุญองค์อุปถัมภ์ของโรงเรียน และนักบุญอื่น ๆ อยู่ในที่ต่าง ๆ ในโรงเรียน และรูปพระดังกล่าวจะแสดงถึงใบหน้าที่อ่อนโยน และแววตาที่มองมาด้วยความเมตตาเสมอ การมีหนังสือและรูปพระจำหน่าย มีการจัดตั้งอยู่ในบริเวณโรงเรียนหรือใกล้ ๆ โรงเรียนซึ่งเด็ก ๆ สามารถเข้าไปสวดภาวนาก่อนเข้าเรียนหรือหลังเลิกเรียนได้เสมอ บางวัดจะมีพิธีแก้บาป และพิธีมิชชาทุกเช้าก่อนเวลาเรียน และมีพิธีนพอกทุกเย็นวันพุธ ซึ่งคริสตังทั้งหลายรวมทั้งนักเรียนและผู้ปกครองนักเรียนบางคนมักมาฟังเสมอ และการที่วัดมีพิธีกรรมทางศาสนาต่าง ๆ ให้เด็กได้มีโอกาสพบเห็นที่วัดนอกเวลาเรียน เช่น พิธีแต่งงาน (ศีลกล่าว) และพิธีล้างบาป (ศีลล้างบาป) เป็นต้น

4) การอยู่ในชุมชนและหมู่คนที่มีความเชื่อในเรื่อง พระเป็นเจ้าและพระศาสนจักรเหมือนกัน ซึ่งช่วยเพิ่มความศรัทธาและความแน่วแน่ในการเป็นคริสตังที่ดีมากขึ้น

5) การหยุดเรียนวันพฤหัสบดีและวันอาทิตย์ เพื่อประกอบพิธีกรรมทางศาสนา

1.2 ลักษณะสำคัญที่ได้รับอิทธิพลทางอ้อมจากศาสนา นั่นคือผ่านทางความเชื่อ จิตตารมณ์ คุณลักษณะและวิถีชีวิตของนักบวช ซึ่งได้ถวายตัวเพื่อพระเป็นเจ้า แล้ว ได้แก่

1) การมีผู้บริหารโรงเรียนและครูส่วนใหญ่เป็นนักบวช ซึ่งมักจะเป็นผู้มีจิตใจดีงาม มีความเมตตากรุณาและให้อภัย เอาใจใส่ห่วงใยนักเรียนทุกคนอย่างใกล้ชิด มีความเคร่งครัดในกฎ ระเบียบและศีลธรรม จรรยา รวมทั้งมีเวลาที่จะเอาใจใส่นักเรียนได้เต็มที่ เพราะนักบวชคาทอลิกจะสละบ้านเรือน ครอบครัวมาใช้ชีวิตพรหมจรรย์เพื่อรับใช้พระ เจ้าเพียงอย่างเดียวเท่านั้น

2) การจัดตั้งกลุ่มชุมนุมหรือองค์กรเด็ก เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกในการมีความรักและรับใช้ โดยการตั้งเป็นกลุ่ม พลศิลป์ และพลมารี หรือจัดกิจกรรมสอนพิเศษเด็กสลัมข้างโรงเรียนหรือเด็กในชุมชนแออัด ในวันเสาร์ การอาสาสมัครสอนเด็กพิการ เป็นต้น

3) การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่มุ่งเน้นการปลูกฝังจิตสำนึกในการมีความรักและรับใช้ เช่น การจัดงาน fun-fair ประจำปี เพื่อรวบรวมเงินไปช่วยคนยากจน เช่น ซื้อกระป๋องให้คนยากจน การจัดงานฉลองคริสต์มาส ให้แก่เด็กชุมชนแออัดข้างวัด การออกไปร้องเพลงคริสต์มาสให้แก่ผู้ป่วยในโรงพยาบาล การไปเยี่ยมเด็กกำพร้าในช่วงเทศกาลคริสต์มาส เป็นต้น

2. ลักษณะสำคัญที่ได้รับอิทธิพลจาก "ความเป็นตะวันตก" ที่มาพร้อมกับนักบวช ได้แก่

2.1 การเรียนภาษาอังกฤษ และฝรั่งเศส จากนักบวชชาวต่างชาติ ซึ่งถือได้ว่าเป็น "เจ้าของภาษา" ซึ่งออกเสียง สำเนียง และมีความสามารถในการใช้ภาษาดังกล่าวสูงกว่าคนไทย รวมทั้งการใช้หนังสือตำราภาษาอังกฤษในการเรียน

2.2 การจัดพิมพ์วารสารของโรงเรียนและวารสารสำหรับเด็ก ตลอดจนมีการจัดพิมพ์หนังสือส่งเสริมทางศาสนาสำหรับเด็ก เผยแพร่และจำหน่ายแก่เด็กนักเรียน

2.3 การจัดกิจกรรมสำคัญประจำปี ซึ่งภายหลังได้เป็นสิ่งที่ปฏิบัติกัน ทำไปในโรงเรียนทั้งหลาย ได้แก่ การแข่งกีฬา การแสดงละคร และการมอบวุฒิตริการเรียนดี เป็นต้น

2.4 การมีปรัชญา คำขวัญ สีประจำโรงเรียน เพลงประจำโรงเรียน และสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่เป็นเอกลักษณ์และเป็นวัฒนธรรมของโรงเรียนแต่ละแห่งซึ่งสร้างความผูกพันในระหว่งนักเรียนทุกรุ่น ลักษณะสำคัญข้อนี้ ปัจจุบันได้แพร่หลาย และเป็นสิ่งที่ปฏิบัติกันมาเป็นปกติในโรงเรียนทั่วไปแล้วเช่นกัน

นอกจากลักษณะสำคัญต่าง ๆ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว โรงเรียนคริสต์ดังยังมีอีกสิ่งหนึ่งที่เป็นจุดเด่น อันเกิดจากการได้มีนักบวชตะวันตกที่มีอัจฉริยภาพทางภาษาสูงมาก จนสามารถแต่งหนังสือเรียนสำหรับเด็กนักเรียนระดับประถมศึกษาที่สอดคล้องกับธรรมชาติตามวัย

และมีความถูกต้องแม่นยำในทางหลักภาษาไทย นับเป็นหนังสือเรียนภาษาไทยที่ทันสมัยที่สุดในยุคนั้น และเป็นหนังสือเรียนระดับประถมศึกษาที่ดีที่สุดเล่มหนึ่งของไทยทีเดียว นั่นคือ หนังสือ "ตรรกศึกษา" ซึ่งแต่งโดยเจษฎาจารย์ ฟ.ซีแลร์ แห่งคณะภราดาเซนต์คาเบรียล ซึ่งเป็นชาวฝรั่งเศส แต่ได้เดินทางมาอยู่เมืองไทยตั้งแต่อายุเพียง 20 ปี และใช้ชีวิตเพื่อการศึกษาไทยตลอดเวลา 67 ปี จนสิ้นชีวิตในเมืองไทย เมื่ออายุได้ 87 ปี

ผู้วิจัยจึงได้วิเคราะห์ลักษณะสำคัญที่ส่งผลให้หนังสือ "ตรรกศึกษา" ได้รับการยอมรับและใช้กันอย่างแพร่หลาย แม้ในปัจจุบันซึ่งคำศัพท์สำนวนภาษาจะทันสมัย ทำให้กลายเป็นเรื่องไกลตัวที่ไม่อยู่ในความสนใจของเด็กสมัยปัจจุบันแล้วก็ตาม แต่หลักการและแนวปฏิบัติที่พบในการแต่งหนังสือ "ตรรกศึกษา" ก็สามารถใช้อย่างไม่มีทันสมัยเลย หลักการและแนวปฏิบัติที่ผู้วิจัยพบในหนังสือ "ตรรกศึกษา" มีดังนี้คือ

1) มีการนำหลักภาษาในส่วนของคำประสมคำมาเรียงลำดับจากง่ายไปหายาก แล้วจัดเป็นกลุ่มย่อย ๆ ที่เด็กสามารถเรียนรู้ได้ในเวลานั้น ๆ ซึ่งอาจเป็น 1-3 วัน ทำให้เด็กเรียนมีโอกาสประสบความสำเร็จในการเรียนแต่ละขั้นสูงมาก แนวทางการทำเช่นนี้สอดคล้องกับแนวการวิเคราะห์งานย่อย (Task Analysis) เพื่อสอนตามลำดับขั้น (Hierarchical Order) จนบรรลุวัตถุประสงค์ในการประสมคำที่สมบูรณ์ (Mastery Learning) ตามทฤษฎีการเรียนรู้และการเรียนการสอนของบลูม (Bloom, 1973) และกาเย (Gagne, 1977) และขณะเดียวกันยังสอดคล้องกับแนวการปรับพฤติกรรมแบบค่อย ๆ เปลี่ยนพฤติกรรมทีละน้อย (Shaping) ของทฤษฎีกลุ่มพฤติกรรมนิยม (สุภาชิต) เช่น บทต้นอักษรกลางกับสระ ำ ึ ู บทที่ 2 อักษรกลางกับสระ ะ ะ ะ ใ ใ ุ บทที่ 3 อักษรกลางกับสระ ใ ใ ำ ำ เป็นต้น

2) มีการสอดแทรกคำประพันธ์ ร้อยกรองประเภทต่าง ๆ ในระดับเด็กโต ทั้งที่เป็นการแต่งเป็นปริศนาคำทาย เป็นเรื่องเล่า เป็นนิทานพื้นฐาน ตำนาน นิทานแต่งขึ้นใหม่ และที่ตัดมาจากของโบราณและของกวีสำคัญ ๆ เช่น สุนทรภู่ โดยมีทั้งกลอนแปดและโคลงสี่สุภาพ เป็นสำคัญ

3) โครงสร้างการสอนในบทเรียนแต่ละบท มีลักษณะที่ช่วยให้ทั้งครูและนักเรียนมีความชัดเจนในเรื่องการฝึกฝนทักษะกับการใช้ภาษาเพื่อการสื่อความหมายโดยมีการจัดเรียงตามลำดับสาระของหลักภาษาที่มุ่งสอน ควบคู่กับทานเรื่องราวที่เล่าเป็นเรื่อง ๆ โดยมีภาพประกอบเป็นภาพวาดอย่างสวยงาม

ในแต่ละบทจะมีข้อบทเป็นสาระของหลักภาษาว่าด้วยการประสมคำตามด้วยเนื้อหาใหม่ที่ต้องการสอน ซึ่งเป็นพยัญชนะ สระ คำหรือมนต์ของเรื่องที่สอน จากนั้นจะเป็นกลุ่มคำ 1-2 พยางค์ มีความหมายมากขึ้น และลงสุดเป็นกลุ่มวลีและประโยคที่让孩子ฝึกอ่านโดยใช้หลักประสมคำข้างต้น บทถัดไปจะเป็นเรื่องราวที่ให้ความรู้ไปพร้อมกับกับการฝึกประสมคำตามหลักที่ได้เรียนในบทที่เพิ่งจบไป การเรียบเรียงข้อความ ทั้งกลุ่มคำ กลุ่มวลีและประโยค ตลอดจนกระทั่งเรื่องเล่าในแต่ละบทจึงต้องอาศัยความสามารถในการศึกษาตัวอักษร สระ หรือคำประเภทที่ต้องการให้ฝึกมาสอดแทรกอย่างกลมกลืน ซึ่งผู้ที่ทำเช่นนี้ได้จะต้องมีความสามารถทางภาษาไทยสูงมากจริง ๆ เท่านั้น เป็นที่น่าสังเกตว่า ท่านผู้เขียนยังได้รับความช่วยเหลือตรวจแก้ไขจากสมเด็จพระบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ดังที่ได้มีการกล่าวถึงไว้ในหนังสือวรรณกรรม น.ยี่แลร์ (2540) หน้า 9 ว่า

ครั้นเมื่อท่านมีความรู้ภาษาไทยแตกฉานดีแล้ว ในปี ค.ศ. 1910 นั้น ท่านก็ได้ลงมือแต่ง "ดุริยศึกษา" เพื่อใช้เป็นตำราเรียนภาษาไทย ซึ่งมีทั้งหมด 5 เล่ม ใช้เวลาแต่งถึง 10 ปี หนังสือชุดแรก สมเด็จพระบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพเป็นผู้ทรงแก้ไขให้ด้วยพระองค์เอง ลายพระหัตถ์ที่ทรงแก้ไขต่อเติมยังปรากฏอยู่ในต้นฉบับขณะนั้น (หน้า 9)

4) การกำหนดเนื้อเรื่อง จะสัมพันธ์กับประเด็นต่อไปในเสมอ กล่าวคือ

(1) หากเป็นเรื่องแต่งใหม่ มักเป็นเรื่องเกี่ยวกับเด็กในวัยเดียวกับผู้เรียนซึ่งอาศัยอยู่ในบริบททางสังคมที่คล้ายคลึงกัน นั่นคือ สังคมชาวบ้านทั่วไปในกรุงเทพฯ ในยุครัชกาลที่ 5-6 คำศัพท์และฉากของเรื่องจึงเป็นสิ่งใกล้ตัวและมีความหมายสำหรับเด็กซึ่งเป็นผู้อ่านสูง ตรงกับหลักการเรียนรู้อย่างมีความหมายของออสซูเบล (Asubel, 1963) หรือไปตั้งเป็นนิทานสอนใจที่มักใช้สัตว์เป็นตัวละครซึ่งตรงกับความสนใจของเด็กในวัยนี้ ทั้งนี้โดยมีภาพประกอบเป็นช่วง ๆ โดยตลอด

(2) หากเป็นเรื่องที่ยกมาแล้วใหม่ โดยปรับสำนวนภาษาให้ง่ายเหมาะกับผู้เรียนก็เป็นการบูรณาการความรู้ในสาขาวิชาต่าง ๆ เข้ามาสอนผ่านวิชาภาษาไทย เพื่อขยายความรู้และประสบการณ์ของเด็กให้กว้างขวางขึ้น หรือในทางกลับกันก็คือ เพื่อให้เด็กตระหนักว่าภาษาเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้สามารถเรียนรู้เนื้อหาความรู้ในวิชาต่าง ๆ ได้มากมาย เช่น

(2.1) ตำนานไทย เช่น เรื่อง พระยาพาล

(2.2) นิทานพื้นบ้านไทย เรื่องยายมายายจะดำ ตามาตาจะตีปากแหงกับหลังโกง นิทานอีสปเรื่องเต่ากับกระต่าย นิทานจีนเรื่อง สร้าง โปสตี นิทานลิงเรื่องหนูนวกจัดคน

(2.3) เรื่องราวของบุคคลสำคัญ เช่น หนูเลาไถ่ซื้อ (ตัวอย่างบุคคลกตัญญูต่อบิดามารดาของจีน) เลเผือกชน (วีรบุรุษเวียดนามที่มีความจงรักภักดีต่อพระเจ้าเทียนสื่อ) มะสะลุม (ทหารมอญที่มีปฏิภาณดี แต่ละทิ้งหน้าที่ของพระเจ้าราชาธิราช) นายวีเลียมเดล ชมังซุน (ผู้รักชาติของสวิส)

(2.4) เหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์ไทย เช่น ราชทูตไทยไปกรุงจีน เหนือพระยี่ภู่ สมเด็จพระนางเจ้าสุริยโยทัย นายขนมต้ม การพิมพ์หนังสือในประเทศไทยสยาม

(2.5) ความรู้เกี่ยวกับเมือง ไทยในขณะนั้น เป็นเรื่อง กระบวนแหงรถยนต์ เรื่องพระบิดาแห่งชาติ เรื่องครูของนายพนม

(2.6) ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ เช่น เรื่อง ริงนก (อีแอน) เรื่องการกรีธา เรื่องราหูกินเดือน

(2.7) ความรู้เกี่ยวกับศาสนาคริสต์นิกายคาทอลิก ทั้งที่เป็นเรื่องราวจากในพระคัมภีร์ เช่น ดาวิดไม่ประทุษร้าย และที่เป็นกัณฑ์มหาบุญลาก ลุงจะบุกเข้ากับหลานลือต เหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์ของศาสนาคาทอลิกทั้งในต่างประเทศและในประเทศไทย เช่น เรื่องวิสาสา ปรมญาตี เรื่องตฤคตังในกรุงสยาม เรื่อง นักบุญมาร์ติร์ 40องค์ เรื่อง นักบุญ 10 ลิซาเบ็ซ เรื่อง พ่อหลุยมารี

นอกจากนี้ความรู้ต่าง ๆ เหล่านี้ยังได้สอดแทรกไว้ในกลุ่มวลีและประโยคที่ใช้
ฝึกอ่านประสมคำตามหลักภาษาที่เรียนในบทเรียนด้วย เช่น หอพิพิธภัณฑน์เป็นที่ไว้ของแปลก ๆ
ครึ่งโบราณและ (บทที่ 87) โรงเรียนแบ่งเป็นสองชนิด คือ โรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียน
เซนต์คาทอลิก (บทที่ 73) ตัว ฤ ฎา ล้วนมาจากภาษาสันสกฤต (บทที่ 67) ภูเขาที่ปากน้ำ
จันทบุรีเรียกว่าภูเขาแหลม (บทที่ 63)

เป็นที่น่าสังเกตว่าผู้แต่งจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ทั้งกว้างขวางและลึกซึ้งมาก
จึงจะสามารถเลือกเรื่องราว ที่มีขอบเขตกว้างขวางได้เช่นนี้ และเด็กในสมัยก่อนซึ่งไม่มี
หนังสืออ่านประกอบเพื่อเสริมความรู้เหมือนในปัจจุบันก็จะเรียนรู้ได้มากมายจากหนังสือเพียง
เล่มเดียว

3) การเลือกเนื้อเรื่องจะค่อย ๆ เปลี่ยนไปตามความสนใจตามวัยของผู้อ่าน
จากการเน้นนิทานและเรื่องเล่าง่าย ๆ ต่าง ๆ ไปสู่ความรู้ในศาสตร์สาขาต่าง ๆ พร้อมกับ
การเพิ่มจำนวนคำศัพท์และความซับซ้อนของสำนวนภาษา ที่เพิ่มขึ้นตามความสามารถของผู้เรียน
โดยใช้หลักการทำนองเดียวกับการสอนประสมคำ

4) ทุกบทที่เป็นการฝึกอ่านประสมคำ ในกลุ่มวลีและประโยค จะมีการจงใจ
สอดแทรกคำสอนในศาสนาและคำสอนในเชิงคุณธรรมจริยธรรมโดยรวม ซึ่งมีทั้งคำพังเพย
สุภาษิตและกลอนสอนใจของโบราณ และที่เป็นข้อความที่ท่านผู้เขียนเรียบเรียงขึ้นใหม่ เช่น

คำสอนในศาสนาคาทอลิก
บุญลามย่อมเกิดแก่คนสุภาพ (บทที่ 4)
พระทรงช่วยอุปถัมภ์เราทุกคน (บทที่ 4)
ทำบาปเสมอเป็นนิตย์ ผู้ทำบุญนิดเดียวไม่ได้
(บทที่ 30)
ขอพระผู้เป็นเจ้าได้ทรงโปรดบันดาลสติใจ
ให้คนพาลรู้สึกตัวกลัวบาปเกิด (บทที่ 36)
ความสุขในโลกมนุษย์เป็นของไม่ถาวร
(บทที่ 20)

คำสอนในเชิงคุณธรรมจริยธรรมโดยรวม
วิชาใด ๆ ถ้าไม่คู่ส่ำหก็ไม่รู้ (บทที่ 21)
ที่ชั่วอย่าชิวี่ สะตืออย่าเผลอ (บทที่ 29)
จงฝนทั้งให้เป็นเข็ม (บทที่ 47)
คนหลังโกงใช้ได้ แต่คนใจโกงใช้ไม่ได้
(บทที่ 47)
ตนของตน เป็นที่พึ่งแก่ตน (บทที่ 12)
คนที่ไม่มีควมลัดยี่ เลวยิ่งกว่าลัดยี่
(บทที่ 30)

นอกจากนี้ทุกบทที่เป็นเรื่องเล่าในแง่มุมต่าง ๆ จะจงใจเลือกมาโดยมีวัตถุประสงค์ในการอบรมสั่งสอนให้เด็กนักเรียนผู้อ่านเป็นผู้ที่มีจิตใจดีงาม รู้จักคิด พิจารณาไตร่ตรองเรื่องราวต่าง ๆ อย่างรอบคอบ และอาศัยคุณธรรมเป็นหลักในการดำรงชีวิต ควบคู่ไปกับการความรักและภาคภูมิใจในชาติไทยทั้งสิ้น

เช่น (ย่อหน้า ในหน้า 18)

บทที่ 31 เรือกลไฟในกรุงสยาม (ย่อหน้าที่ 3 หน้า 59)

บทที่ 13 พระยาพาล

บทที่ 70 นายเป็น (ย่อหน้าแรก ในหน้า 118)

บทที่ 81 ปากเดียว หูสอง (ย่อหน้าสุดท้าย หน้า 136)

ด้วยเหตุนี้ หนังสือแบบเรียน "ตรุณศึกษา" จึงเปรียบได้กับแบบเรียนวิชาภาษาไทยบวกกับวิชาจริยศึกษา และบูรณาการความรู้ในสาขาวิชาต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง ทั้งวิทยาศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ไทยและต่างประเทศ หน้าที่พลเมือง วรรณคดี ตลอดจนศาสนาคริสต์นิกายคาทอลิก จึงน่าจะเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่จะช่วยให้เด็กนักเรียนในโรงเรียนคริสต์สามารถหัดเรียน อ่าน เขียน ได้อย่างราบรื่นและเป็นผู้มีความรู้รอบตัวกว้างขวางควบคู่กับเป็นผู้มีจิตใจดีงาม และรักและภูมิใจในชาติของตน สัมกับความตั้งใจของท่านผู้เขียน ดังที่ท่านได้กล่าวไว้ในคำนำหนังสือ "ตรุณศึกษา" ดังนี้

...เป็นเหตุให้ข้าพเจ้าพยายาม รวบรวม บรรดา
ถ้อย คำ ซึ่งมี ตัว สกต ตัวการันต์และอักษรเบรลล์ต่าง ๆ ที่ใช้พูด
ใช้เขียนกันอยู่ชุกชุม ในภาษาไทยแล้วเลือกคัด จัด สรร บัณ เป็น
บท ๆ ตาม ระเบียบซึ่งเห็นว่า นักเรียน จะสังเกตและจำง่าย
ไว้เป็น แผนก หนึ่ง:

แล้วได้ค้นหาเรื่องนิทานที่เป็นจริงบ้าง นิยายสำหรับ
สนุก ๆ บ้าง คติศาสนบ้าง ตำนานพงศาวดาร บ้าง มาแต่งเป็น
เรื่องสั้น ๆ อย่างที่เข้าใจว่า พอสมกับความสามารถของเด็ก
ที่จะรู้ เข้าใจได้ มาแซมแซก บทละเรื่อง ๆ อีกแผนกหนึ่ง
เหมาะจะให้เป็เครื่องชักจูงใจให้นักเรียนให้เพลิดเพลินในการเรียน

อนึ่ง เพื่อจะได้เป็นที่เปลี่ยนอารมณ์ของนักเรียน ซึ่งต้อง
อ่านคำร้อยแก้วเป็นพน ข้างเจ้าได้เลือกหาบทนิพนธ์ของกระวี
บางท่าน ที่เป็นคำโคลงและคำกลอน อย่างเข้าใจความง่าย
มาประกอบกับเรื่องเหล่านั้น อีกชั้นหนึ่งบ้าง บางบท เพื่อเป็น
โอกาสให้นักเรียน เริ่มคุ้นเคยกับวรรณคดี และสำนวนโวหาร
ต่าง ๆ

นอกจากนั้น ในบางเรื่อง ยังได้แซมรูปภาพ
ประกอบไว้ด้วย เพราะรู้อยู่กับใจชัด ๆ ว่า ธรรมดาเด็กทุกคน
ชอบใจอย่างที่สุด ที่จะดูรูปของผู้ที่เป็นตัวการสำคัญในเรื่อง
นิทาน ที่เขากำลังอ่านอยู่นั้น

หากว่าหนังสือ "ดรุณศึกษาตอนกลาง" เล่มนี้
ได้เป็นเหตุทำให้นักเรียนบางคนยังชอบเรียนหนังสือไทยและ
ของน่ารู้อื่น ๆ มากขึ้น ทั้งทำให้เขายังนิยมนับถือในสิ่งที่
ควรนับถือ เช่นความประพฤติอันชอบธรรม ความเลื่อมใส
ศรัทธาในการปฏิบัติพระผู้เป็นเจ้า ความนบนอบต่อบิดา
มารดา ครูบาอาจารย์ ความจงรักภักดีต่อชาติและ
พระมหากษัตริย์ ฯลฯ เป็นต้น แล้ว ข้างเจ้าก็จะมีความยินดี
อย่างยิ่ง จะถือว่าหนังสือ ดรุณศึกษาเล่มนี้ผลสำเร็จ
เต็มตามความประสงค์ของข้างเจ้าทุกอย่าง ทุกประการ!

สิทธิมิตร ! ขอจงสำเร็จตามความปรารถนา
อันนี้ ด้วยเทอญ!

พ. ยีแลร์

โรงเรียน อัสสัมชัญ วันที่ 18 มีนาคม 1921.

ประโยชน์ แห่ง ดรรชนีฯ ตอนปลายนี้คงคล้ายคลึงกัน
กับประโยชน์ที่ได้มาจากดรรชนีฯ ตอนกลาง เป็นแน่ กล่าวคือ
คงจะให้บรรดานักเรียนได้เรียนรู้ตัวสะกด การันต์และข้อความ
เบ็ดเตล็ด โดยไม่สับสนก่อกกหนักใจเท่าไรนัก ทั้งหวังจะได้
เป็นประจักษ์ดวงประกาย ช่อม ๆ ค่อยส่องให้เห็นหนทาง
สัมมมปฏิบัติบ้าง นักเรียนจะได้หัดประพจน์ชอบด้วยกฎหมาย
บ้านเมืองและกฎหมายของพระผู้เป็นเจ้าของเจ้า ทมิฬจารกอยู่ในใจ
ของมนุษย์ทุกคน และซึ่งเป็นหน้า ทอนคักดลทอของครูทงปวง
ควรจะต้องสอนและของนักเรียน ควรจะต้องเริ่มฝึกฝน อบรม
นิสัยไว้จนชินแต่เล็ก ๆ โตขึ้น จะได้เป็นพลเมืองและสัปปุรุษ
ที่ดี โดยเกือบไม่รู้ตัวก็ได้.

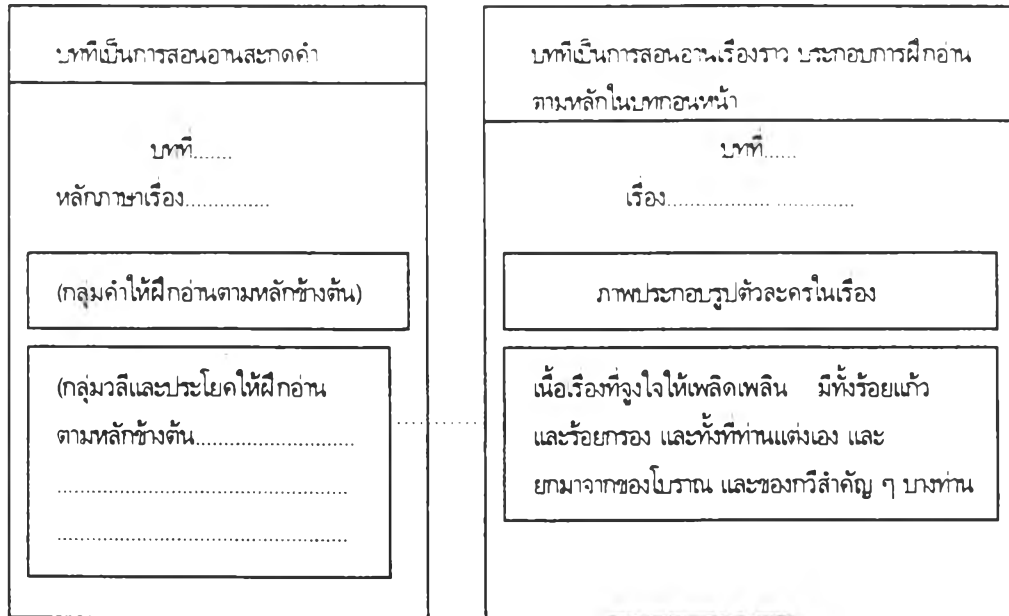
โรงเรียนอัสสัมชัญ กรุงเทพฯ วันที่ 19 กุมภาพันธ์

1922 (พ.ศ. 2464)

พ. ยีแลร์

ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ประมวลคำอธิบายของ พ. ยีแลร์ ในการแต่งหนังสือ
"ดรรชนีฯ" เพื่อให้เห็นถึงกรอบความคิดในการบูรณาการสาระด้านต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ได้
ชัดเจนยิ่งขึ้น ดังในแผนภูมิข้างล่างนี้

เนื้อหาหลักภาษา แต่ละส่วน (2-3 บท)

- เรียงลำดับการฝึกอ่านตามหลักภาษาในส่วนนั้น
จากง่าย คือเป็นคำ ๆ ไปหายาก คือเป็นวลี
เป็นประโยค และเป็นเรื่องราวตามลำดับ
- เป็นการนำหลักภาษาที่ฝึกฝนเฉพาะเรื่อง
แต่ละเรื่องไปสู่การสัมพันธ์กับข้อความหรือ
บทอ่านจริง ๆ โดยลำดับ

- ความรู้ด้านต่าง ๆ เช่น วรรณคดีไทย วัฒนธรรมไทย ประวัติศาสตร์ไทย
ประเทศเพื่อนบ้านในพงศาวดาร ฯลฯ ประวัติบุคคลสำคัญชาติต่าง ๆ นิทานพื้นบ้านตำนานไทย
นิทานชาติต่าง ๆ วิทยาศาสตร์ ความรู้เกี่ยวกับเมืองไทยในยุคนั้น ศาสนาคอซอลิก ฯลฯ
- คติสอนใจเพื่อปลูกฝังคุณสมบัติน่าพึงประสงค์ ในด้านต่าง ๆ ได้แก่
 - ความประพฤติอันชอบธรรม
 - ความเลื่อมใสศรัทธาในการปฏิบัติพระผู้เป็นเจ้า
 - ความนบนอบต่อบิดามารดา ครูบาอาจารย์
 - ความจงรักภักดีต่อชาติ และพระมหากษัตริย์

ฯลฯ
- การปลูกฝังนิสัยรักภาษาไทย รักการอ่านภาษาไทยและการเรียนรู้วิชาการต่าง ๆ และรักการเรียน
วิชา "วิชาภาษาไทย" และ "วิชาการ" ต่าง ๆ ผ่านทางการได้อ่านเรื่องต่าง ๆ ที่สนุกสนานเพลิดเพลิน

แผนภูมิแสดงกรอบความคิดของ ฟ. ยี แลร์ ในการแต่งหนังสือ "ดุริยศึกษา" ตามที่ท่านได้อธิบายไว้ในคำนำ หนังสือ "ดุริยศึกษา ตอนกลาง")

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยแล้ว พบว่าแม้การจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาโดยมิชชันนารีในกายโรมันคาทอลิก จะมีรูปแบบที่แน่นอน แต่อ่อนตัวตามสภาพการณ์ทางสังคมก็ตาม และยังคงรักษาเอกลักษณ์ตามความเชื่อทางศาสนาคริสต์ มาตลดอดก็ตาม แต่ก็ยังพบข้อบกพร่องที่ควรพิจารณาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมเพิ่มมากยิ่งขึ้น โดยสรุปได้ดังนี้

1. โรงเรียนคริสตัง ควรคงความเป็นเอกภาพของแนวความคิดทางศาสนา ทั้งระบบให้มากยิ่งขึ้น โดยการพัฒนาคุลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ในสถานศึกษานั้น ให้ได้รับทราบถึงจิตตารมณ์ของนักบุญผู้สถาปนาคณะนักบวชนั้น โดยเพิ่มบรรยากาศให้อบอบลไปด้วยแนวคิดสำหรับจะได้นำมาอบรมสั่งสอน ลัทธิให้ได้ซึมซับถึงจิตตารมณ์ของนักบุญดังกล่าว

2. สภาการศึกษาคาทอลิก และคณะนักบวชแต่ละคณะสนับสนุนให้มีการตั้งองค์กรเพื่อช่วยสังคม บุคลากรทางการศึกษา ให้มีทราบถึงจิตตารมณ์เพื่อเป็นต้นแบบที่ดีของบุคลากรลำดับต่อไป และส่งผลถึงผู้เข้ารับการศึกษา

3. โรงเรียนคริสตัง ควรมีการเน้นให้มีการจัดกิจกรรมคาทอลิก อาทิ คณะพลศีล กองหน้ารำเริง เพื่อให้ผู้เข้ารับการศึกษาได้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ และปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมอันดีของศาสนา

4. โรงเรียนคริสตัง ควรส่งเสริมให้บุคลากรทางการศึกษาได้ศึกษาต่อตามแนวทางการศึกษา โดยจัดให้เป็นระบบเดียวกัน เพื่อพัฒนาคุลากรดังกล่าว

